

ทิศทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระครูวิจิตตศาสนาท, ดร.*

- 1) ความคาดหวังของผู้เรียนยังต้องเน้นความคิดและความเก่งที่นักเรียนต้องมีสติ ปัญญาและพัฒนาการต่างๆ ควบคู่กันไปและการจัดการศึกษาควรจะย้อนกลับไปสู่หลักการพื้นฐานการจัดการศึกษาที่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในเรื่องการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้ที่จะเป็น
- 2) หลักการเรียนรู้การสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน การจัดการศึกษาในระดับต้นๆ ผู้เรียนต้องรู้เรื่องของภาษา การคิดคำนวณและในระดับที่สูงขึ้นไปต้องเตรียมพร้อมเข้าสู่ระดับสากล ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนต้องทบทวนว่าจำนวนคาบต่อวันมากเกินไปหรือไม่ และควรจัดสรรการเรียนภาคปฏิบัติให้เพียงพอ ไม่เช่นนั้นนักเรียนไม่สามารถประยุกต์ความรู้สู่ชีวิตจริงๆ ได้ โดยเฉพาะการนำความรู้ไปสู่การแก้ปัญหา
- 3) ครู เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน แม้จะมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสอนแต่ไม่ได้ทำให้ความสำคัญของครูลดน้อยลงไป ฉะนั้นควรส่งเสริมให้ครูได้เรียนจากเพื่อนครู เพราะเป็นวิชาก่อให้เกิด ประโยชน์มากและควรนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมาเชื่อมโยงด้วย เพื่อจำแนกครูที่สอนและประสบความสำเร็จให้เป็นต้นแบบแก่ครูที่ยังมีปัญหา และระบบการให้ความดีความชอบ การเลื่อนวิทยฐานะต้องสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน อีกทั้งต้องมีมาตรการที่จะให้ครูที่สอนแล้ว ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนไม่ได้มีความรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวด้วย
- 4) สถานศึกษาที่ประชุมเห็นด้วยกับการจำแนกสถานศึกษาตามศักยภาพ ความพร้อมและบริบทต่างๆ เช่น โรงเรียนในฝัน โรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นต้นและควรจะมีการบริหารจัดการที่หลากหลายโดยให้อิสระและความคล่องตัวแก่โรงเรียนที่มีศักยภาพสูง รวมทั้งต้องพยายามแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดใหญ่เป็นรูปธรรม และ
- 5) การบริหารจัดการ จะทำอย่างไรเพื่อลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้ได้รับโอกาสและประโยชน์จากการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งในการบริหารจัดการ ความเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษากับหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ) ไม่ใช่การจัดการศึกษาแบบแยกส่วน

(ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน์ : 2554, DaylynewsOnline)

จากบทความ “ทิศทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ประเทศไทยของเราได้ปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่บพบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และต่อมาได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อเตรียมสังคมไทยเข้าสู่โลกยุคใหม่ สร้างมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงทางปัญญา หน้าที่การจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต้องคำนึงถึงคุณภาพผู้เรียนตามก ฎหมายและแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดไว้เพื่อมิให้จัดการศึกษาไปคนละทาง และงบประมาณที่ใช้พัฒนาคุณภาพเด็ก

---

* อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เชียงใหม่

นักเรียน ต้องจัดให้พอเพียงกระทรวงศึกษาธิการไม่ควรเปลี่ยนรัฐมนตรีกันบ่อย เพราะจะทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติ

สำหรับหลักสูตรควรลดสาระการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็น และควรให้สอดคล้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในเด็กถ้าหากหลักสูตรมีเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งสู่ความเป็นเลิศ เด็กบางควรอ่านหนังสือหรือไม่ได้ เขียนตัวหนังสือไม่เป็น เรียนหนังสือไม่ทันเพื่อน โดยเฉพาะนักเรียนที่อยู่ตามถิ่นทุรกันดารจะต้องพัฒนาการอ่าน เขียน สร้างจิตสำนึกที่ดีและสุขนิสัย ในการดำเนินชีวิต คุณภาพการศึกษาของไทยด้อยกว่าประเทศกัมพูชา ล้าหลังกลุ่มประเทศอาเซียน

องค์วิชาชีพครู ได้แก่ ครูสภา การปรับปรุงในการผลิตครูออกมาจากหลักสูตร 4 ปี เป็น 5 ปี ถึงแม้ว่าจะเป็น การเพิ่มความรู้มีประสบการณ์ในวิชาชีพ เพื่อครูรุ่นใหม่ แต่ถึงอย่างไรก็ตามปี ฤหาต่างๆ เกี่ยวกับครูอื่นๆ เช่น หนี้สิน ควรจะปลูกจิตสำนึกพอกินพออยู่พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ แต่ถ้าเศรษฐกิจมันเพิ่มภาระ ควรจะปรับ เงินเดือนให้ข้าราชการครู เพื่อไม่ให้มีหนี้สินมากเกินไป

คุณภาพของครูในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีการอบรมหรือมีการทำข้อสอบ แต่ครูทั้งหลายเหล่านั้นก็ต้อง ทำงานเอกสารต่างๆ เช่น งาน สมศ. จะมีการประเมินการเรียนการสอน ทำเอกสารเข้าแฟ้มหรือปัญหาคุณภาพอีก อย่างหนึ่งคือ สุขภาพร่างกายและจิตใจของความเป็นครู ขาดประสบการณ์ ขาดอุดมการณ์ แต่ถ้าหากว่ามีการ สร้างขวัญกำลังใจ ส่งเสริมอบรมวิชาชีพของความเป็นครู ตลอดถึงมีการะงานในการสอนเกินเวลา ควรมีการปฏิรูป ภาระหน้าที่ที่จะต้องจัดทำโครงการต่างๆ ที่ดี เช่น ครูทายาท เป็นต้น

สถานศึกษาปรับปรุง หรือสร้างให้ปรับสภาพสิ่งแวดล้อมรื้อรื้อน่าเรียน อาคารสถานที่นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ อย่างยิ่ง ควรเปิดใจกว้าง ยอมรับการพัฒนาให้รู้เท่าทันกับความเจริญและเทคโนโลยีที่เข้ามา ประการสุดท้ายการบริหารงาน การจัดการการ ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องเปิดกว้าง ยอมรับข้อคิดเห็นจากคณะครู เพื่อร่วมกันพัฒนา สถานศึกษาให้ก้าวหน้าและประสานงานกับหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น และทางราชการได้อย่างเต็มที่

ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารแบบเขตพื้นที่การศึกษาที่สำคัญ

- 1) จำนวนบุคลากรในแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) มีความแตกต่างกันมาก ทั้งที่ภารกิจเหมือนกัน บุคลากรนิยมไปอยู่ที่ สพท.เขต 1 ในตัวจังหวัด ทำให้เขต 1 มักมีบุคลากรเกินกรอบอัตราที่กำหนด ส่วนอื่นๆ จะมีจำนวนบุคลากรน้อย ไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดแคลนศึกษานิเทศก์ที่สามารถนิเทศโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ ทำให้ สพท. เขตอื่นๆ นอกเขต 1 ดำเนินงานตามภารกิจได้ไม่สมบูรณ์
- 2) ข้าราชการ กพ. ใน สพท. ขาดโอกาสในทุกเรื่องและไม่ได้รับการพัฒนา ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) 175 แห่ง มีบริบทที่ต่างกัน บางเขตมีโรงเรียนที่ต้องดูแลมาก ทำให้ดูแลได้ไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลจากสำนักงานเขต ทำให้การประสานงานและการติดต่อสื่อสารล่าช้า ผู้บริหารและครูต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายมาก (ปัญหานี้ได้มีผู้เสนอให้เพิ่มเขตพื้นที่การศึกษา เป็น 295 หน่วย)

4) การแบ่งบทบาทอำนาจหน้าที่ระหว่างสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานส่วนกลางยังขาดความชัดเจน โดยยังคงมีการบังคับบัญชาจากส่วนกลาง มีการสั่งการมาก ซึ่งขัดกับหลักการกระจายอำนาจ และหนังสือสั่งการส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือด่วนที่สุดจากส่วนกลางให้ สพท.ส่งต่อไปให้โรงเรียน โดยที่ สพท.และโรงเรียนไม่มีโอกาสบริหารจัดการเอง

5) การยุบเลิกหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับจังหวัดและอำเภอและจัดตั้งเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้เชื่อมโยงประสานงานกับหน่วยงานอื่นในระดับจังหวัดและอำเภอในการนำนโยบายของรัฐไปสู่การปฏิบัติค่อนข้างมีปัญหา

6) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ไม่มีเขต 1 ที่อยู่นอกตัวจังหวัดมักไม่มีความพร้อมในเรื่องอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และบุคลากร โดยเฉพาะจังหวัดที่มี 3 เขตขึ้นไปทำให้สำนักงานเขตนอกจังหวัดปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่ และไม่สามารถให้บริการแก่สถานศึกษาและครูในพื้นที่อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

7) วัฒนธรรมองค์กรเดิมซึ่งบุคลากรส่วนหนึ่งที่เคยอยู่กับกรมสามัญศึกษา และส่วนหนึ่งเคยอยู่สำนักงานประถมศึกษายังผูกติดกับผู้บริหาร สพท. ทำให้วัฒนธรรมองค์กรของแต่ละ สพท. ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (เนื่องจากบุคลากรจากสำนักงานประถมมีมากกว่า จึงมักได้ตำแหน่งบริหารและทำให้บุคลากรจากกรมสามัญศึกษาอึดอัดและเรียกร้องให้มีการเพิ่มเขตเพื่อดูแลมัธยมศึกษาโดยตรง)

8) กรรมการเขตพื้นที่การศึกษาไม่มีบทบาท เนื่องจากมีการประชุมน้อยมาก ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ซึ่งเป็นเลขานุการ คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดการประชุม บางแห่งประธานกรรมการเขตพื้นที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชาของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา จึงเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา มีบทบาทเสมือนเป็นที่ปรึกษาเท่านั้น การตัดสินใจอยู่ที่ผู้บริหาร คณะกรรมการบางท่าน ยังไม่เข้าใจในบทบาทของตนเอง ขาดความพร้อมและศักยภาพ

9) กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ ออกมาล่าช้า ระเบียบการปฏิบัติต่างๆ ก็ไม่ชัดเจน ทำให้เขตพื้นที่การศึกษาดำเนินงานตามภารกิจได้ไม่สมบูรณ์ เช่น เรื่องการสนับสนุนส่งเสริมสถานศึกษารูปแบบต่างๆ

10) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่า การกระจายอำนาจให้สถานศึกษานั้นไม่ได้กระจายอำนาจอย่างแท้จริง สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการเรื่องวิชาการและบริหารทั่วไปเท่านั้น ส่วนเรื่องงบประมาณและการบริหารงานบุคลากรสถานศึกษา ไม่มีอำนาจบริหารจัดการอย่างแท้จริง การสรรหา การคัดเลือก การพิจารณาความดีความชอบบุคลากร การลงโทษข้าราชการที่มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ยังขึ้นอยู่กับเขตอยู่กับเขตพื้นที่การศึกษา โดยสถานศึกษามีอำนาจอำนาจหน้าที่ใน การสนองความต้องการหรือความเห็นขึ้นไป ส่วนการโอน

โยกย้ายบุคลากรภายในเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งอยู่ในส่วนกลาง ทำให้บ่อยครั้งโรงเรียนไม่ได้บุคลากรตรงกับความต้องการของโรงเรียน

ด้านงบประมาณ ถึงจะมีก ฎหมายเปิดโอกาสให้สถานศึกษาในการแสวงหารายได้เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษาได้เอง และสถานศึกษามีอำนาจในการปกครองดูแล บำรุงรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์ทางทรัพย์สินของสถานศึกษา แต่เนื่องจากสถานศึกษายังเป็นหน่วยงานราชการ จึงต้องปฏิบัติตามก ฎระเบียบ คำสั่งของสำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงการคลัง รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่นเดียวกับหน่วยงานทางราชการอื่นๆ ทำให้ไม่มีความคล่องตัวในทางปฏิบัติ รวมทั้งผู้อำนวยความสะดวกและเสี่ยงที่ดำเนินการแบบใหม่ที่ต่างไปจากแบบเดิม

สถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็ก ขาดความพร้อมที่จะบริหารการเงินและบุคลากรได้ด้วยตนเอง เนื่องจากบุคลากรมีน้อย และมีความรู้ความเข้าใจยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับก ฎระเบียบต่างๆ ทั้งด้านการเงิน การพัสดุ การบัญชี และการดำเนินการทางก ฎหมาย รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาเองถึงแม้จะได้รับการถ่ายทอดความรู้มาบ้าง แต่ก็มีอีกเป็นจำนวนที่ไม่ทราบว่ามีความสามารถบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ได้มากนักน้อยเพียงใด (เอกสารประกอบการเรียน รายวิชา สัมมนาทางการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, 2554, หน้า 6-7).